

Protokoll fört vid besök hos Kriminalvården, häktet Salberga, den 22–23 februari 2012

Inledning

På uppdrag av chefsJO Cecilia Nordenfelt genomförde biträdande enhetschefen Gunilla Bergerén, tillsammans med enhetschefen Sven-Åke Jansson och föredraganden Lars Olsson, den 22–23 februari 2012 ett oanmält besök hos Kriminalvården, häktet Salberga. Byråchefen Jörgen Buhre deltog den 23 februari.

Bakgrund

Justitieombudsmännen har enligt lagen (1986:765) med instruktion för Riksdagens ombudsmän (JO-instruktionen) tillsyn över dem som utövar offentlig verksamhet för att tillse att dessa följer lagar och andra författningar samt i övrigt fullgör sina åligganden. JO:s tillsyn omfattar bl.a. Kriminalvården. Ombudsmännen ska särskilt tillse att domstolar och förvaltningsmyndigheter i sin verksamhet iakttar regeringsformens regler om saklighet och opartiskhet och att medborgarnas grundläggande fri- och rättigheter respekteras i den offentliga verksamheten.

Av 5 a § i JO-instruktionen framgår att justitieombudsmännen därutöver fullgör de uppgifter som ankommer på ett nationellt besöksorgan enligt det fakultativa (frivilliga) protokollet den 18 december 2002 till Förenta nationernas konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning (Optional Protocol to the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, Opcat).

Syftet med det fakultativa protokollet är att upprätta ett system för regelbundna besök, genomförda av oberoende internationella och nationella organ, på platser där personer hålls frihetsberövade, för att förebygga tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning.

ChefsJO Cecilia Nordenfelt inspekterade anstalten och häktet Salberga 2008 (dnr 337-2008) och 2009 (dnr 291-2009). Vid inspektionen 2009 uttalade hon att hennes intryck var att det hade skett en positiv utveckling av verksamheten under den tid som gått sedan inspektionen 2008 och att hon upplevde att förhållandena hade förbättrats för intagna.

Vid inspektionen 2009 framfördes klagomål från intagna bl.a. om att det var svårt att komma i kontakt med sjukvårdspersonalen.

Besökets genomförande

Besöket inleddes med att JO:s medarbetare togs emot av kriminalvårdsinspektören Märten Hedin och juristen Niclas Vedelöv. Därefter förevisades häktet vid en rundvandring. Efter rundvandringen genomfördes samtal i intervjuform med intagna i häktet och med personal. Ytterligare samtal hölls den 23 februari.

Besöket avslutades med en sammanfattande genomgång med tf. kriminalvårdschefen Heini Lindell, kriminalvårdsinspektören Renate Östnes och tidigare nämnda Märten Hedin och Niclas Vedelöv.

laktagelser m.m. under besöket

Organisation m.m.

Häktet Salberga, som öppnade år 2007, tar emot häktade som inte har restriktioner. Det ligger i anslutning till anstalten Salberga i de centrala delarna av Sala. Häktet har 107 platser fördelade på två hus – hus 5 med 44 platser fördelade på två våningsplan och hus 10 med 63 platser fördelade på tre våningsplan. Vid besöket var 40 platser i hus 5 och 52 platser i hus 10 belagda. I både hus 5 och 10 finns ett fåtal bostadsrum som är avsedda för två intagna. I hus fem finns också en avskildhetsavdelning med bl.a. två bostadsrum avsedda för häktets behov.

Häktet tar endast emot manliga häktade.

Hus 10 brukar vara stängt över sommaren.

Bemötande och bemanning

Det framkom inga uppgifter om att intagna i häktet utsatts för våld, övergrepp eller kränkande behandling. Flera intagna framhöll tvärtom att de behandlades väl och att förhållandena i häktet Salberga var bättre än i det häkte de kommit från. Här kan tilläggas att intagna i häktet Salberga oftast har varit ursprungsplacerade i ett annat häkte.

Chef för respektive hus är en kriminalvårdsinspektör, som under sig har ett tjugotal schemalagda anställda. Dagtid tjänstgör i vardera huset 8–11 personer. Förutom kriminalvårdare på avdelningarna finns klienthandläggare och s.k. häktesuppsökare, som bl.a. har till uppgift att identifiera alkohol-, narkotika- och dopningsmissbrukare och motivera till behandling.

Nattetid (efter kl. 18) har häktet och anstalten gemensam bemanning.

Alla intagna tilldelas en kontaktman. Det finns två handläggare för verksamhetsområdet som arbetar som s.k. BOS-samordnare (BOS står för brottsoffersluss) och därtill särskilda BOS-ombud.

Enligt flera anställda har en nyligen genomförd schemaändring medfört att personalens tjänstgöring blir ryckig.

Kost

Maten som serveras är densamma som erbjuds i personalrestaurangen. Efter tillagningen kyls den ned och värms sedan upp i köken på häktesavdelningarna (metoden kallas cook and chill). Det är särskilt utsedda intagna som sköter mathantering.

Frukost serveras i anslutning till upplåsningen kl. 8.15 (klockan 8.30 lördag–söndag), lunch från kl. 11.15 och middag från kl. 16.45. Vid middagen kan intagna ta med sig hett vatten i en termos och smörgåsar till bostadsrummet.

Det framfördes inte någon kritik mot maten från intagna.

Bostadsrum och gemensamma utrymmen

Bostadsrummen är utrustade med en brits, ett skrivbord, en pall (fastskruvad i väggen), en hylla, en tv vid foten av britsen och toalett. Vissa rum är utrustade med dusch. De rum som är avsedda för två intagna är ca 15 kvadratmeter.

En intagen hade synpunkter på att han hade flyttats från ett enkelrum till ett dubbelrum när han återkom till häktet efter förhandlingen i hovrätten.

Förutom de gemensamma utrymmena på varje våningsplan (kök, matsal, motionsrum med bordtennisbord) finns i varje hus ett motionsrum med diverse konditions- och styrketräningsredskap samt en bastu. Dessa utrymmen nyttjas av ett våningsplan i taget.

Möjlighet till daglig utomhusvistelse

Vartdera huset har en egen promenadgård i markplan (ca 250–300 kvadratmeter). På varje promenadgård finns en liten lusthusliknande byggnad som erbjuder visst skydd mot nederbörd. Intagna transporteras till promenadgårdarna via trapphuset. Det saknas möjlighet att transportera t.ex. en rullstolsburen intagen till promenadgårdarna. I förekommande fall är dessa hänvisade till de s.k. rök-balkongerna, som finns på varje våningsplan, för utomhusvistelse (rökbalkongerna är numera inte avsedda för rökning, även om viss rökning förekommer där).

Sysselsättning och vistelse i gemensamhet

Den sysselsättning som erbjuds är tvättning, städning och köksarbete. I hus 10 förekommer normalt visst förpackningsarbete, men så var inte fallet när besöket genomfördes. I hus 5 saknas produktionsledare. Intagna i anstalten är prioriterade när det gäller denna typ av sysselsättning.

Intagna efterlyste sysselsättning, framförallt för att förbättra ekonomin. En intagen, som inte hade någon sysselsättning, uppgav att hans telefonkontakter med anhöriga i utlandet tog nästa hela häktesbidraget i anspråk.

Synpunkter framfördes också mot litteraturutbudet, vilket uppgavs bestå av en mängd slitna pocketböcker på varje våningsplan. Från häktets sida upplystes att det finns ett avtal med Sala stadsbibliotek om bibliotekstjänster, men att detta endast omfattar anstalten.

Intagna är i gemenskap i princip från upplåsningen på morgonen tills inlåsnigen på kvällen (påbörjas kl. 17.20).

Sedan en tid tillbaka äger ett möte rum varje vecka där häktespersonalen och normalt också en sjuksköterska har en suicidpreventiv riskbedömningsgenomgång av samtliga intagna. Lars Olsson närvarade vid ett sådant möte.

Information till intagna i häktet

I denna del antecknas inledningsvis följande. Enligt 2 § häktesförordningen (2010:2011) ska varje intagen i anslutning till att han eller hon tas in i en förvaringslokal informeras om verkställighetens innebörd på ett språk som han eller hon förstår. Sådan information ska också lämnas vid andra tillfällen så snart det finns anledning till det.

Vid sitt besök i Sverige 2008 rekommenderade FN:s underkommitté mot tortyr (UN Subcommitté for the Prevention of Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, SPT) att intagna systematiskt ges information om sina rättigheter och de föreskrifter och regler som gäller i häktet. Informationen bör ges på ett språk som den intagne skäligen kan antas förstå (CAT/OP/SWE/1, p. 155). I sitt svar till SPT i januari 2009 anförde regeringen att Kriminalvården då höll på att ta fram ett informationsblad avsett att överlämnas till alla intagna vid ankomsten till häktet. Informationsbladet skulle översättas till flera språk (CAT/OP/SWE/1/Add.1, p. 16).

I anslutning till ankomsten hålls ett ankomstsamtal med den intagne. Den intagne får vid ankomstsamtalet dokumentet Information och ordningsregler Häktet Salberga. Här noteras att detta dokument senast uppdaterades i december 2010 och innehåller vissa inaktuella hänvisningar. Från häktets sida upplystes att en revidering av dokumentet pågår.

Kriminalvårdens broschyr Information till häktade (2011) finns tillgänglig på svenska och ett antal andra språk. Enligt vad som uppgavs av Mårten Hedin (chef för hus 10) delas den emellertid inte ut till alla intagna, då den ofta kastas eller förstörs tämligen omgående.

Det finns också information uppsatt i bostadsrummen.

Häktet håller även på att ta fram en särskild tv-informationskanal med en informationsfilm med text på svenska och engelska som intagna kan titta på i det egna bostadsrummet (jfr protokollet från besöket i häktet Uppsala, dnr 83-2012).

Kontakt med omvärlden

Besöksavdelningen har 12 vanliga besöksrum och två besökslägenheter. Dessa är avsedda för intagna i både häktet och anstalten. Besök kan tas emot tisdag–söndag. Bokning sker måndag, onsdag och torsdag (måndag och onsdag dagtid, torsdag kl. 17–18.30). Besöket ska bokas minst en vecka i förväg.

Varje bostadsrum är utrustat med telefon för s.k. INTIK-samtal (INTIK är Kriminalvårdens system för intagnas telefoni).

När det gäller telefoni var flera intagna kritiska mot att de inte kunde ringa samtal till vissa anhöriga. Ett fall handlade om en intagens samtal till sin dotter, som bedömts som brottsoffer enligt häktets brottsofferslussarbete, BOS. – Här kan nämnas att verksamhetsområdet Salberga, dvs. häktet och anstalten, har en gemensam brottsoffersluss. Det regeringsuppdrag som styr BOS-verksamheten gäller egentligen enbart kriminalvårdsanstalter, men på grund av att häktes- och anstaltsverksamheten är samlokaliserade har häktet inkluderats i BOS-arbetet (se också protokollet från besöket i häktet Uppsala angående denna fråga, dnr 83-2012).

De andra fallen handlade om att den anhöriga har ett IP- eller mobiltelefon-abonnemang.

Hälso- och sjukvård

Verksamhetsområdet har normalt fem sjuksköterskor, varav en är avsedd för häktet (dagtid måndag–fredag). Två tjänster är för närvarande vakanta. Därtill finns följande sjukvårdsresurser: läkare (somatisk vård) 1–2 gånger i veckan, psykolog varje onsdag, psykiatriker varje tisdag och tandläkare varje torsdag samt en fredag i månaden. Man har också tillgång till sjukgymnast och optiker. En sjuksköterska som intervjuades uppgav att tillgången till sjukvård enligt hans mening är betydligt bättre för intagna i anstalten/häktet Salberga än den är i samhället i övrigt.

Väntetiden för att träffa läkare kan uppgå till en vecka, psykiatriker 2–3 veckor. Väntetiden för att träffa psykolog är längre.

Normalt hålls inte något sjukvårdsankomstsamtal med intagna, eftersom dessa oftast kommer från ett annat häkte, där ett sådant samtal har hållits.

Den som vill komma i kontakt med sjuksköterska får boka tid på en särskild blankett. Enligt informationsbladet som delas ut till intagna kan bokning också ske via telefon (vardagar mellan kl. 9 och 9.30). Det framkom emellertid att bokning så gott som uteslutande sker via blankett.

Det framfördes inte några klagomål mot sjukvården från intagna.

Avslutande genomgång

Gunilla Bergerén redogjorde för samtalen med de intagna, bl.a. att flertalet av de intagna som intervjuats uppgett att de tycker att häktet Salberga är bra jämfört med

andra häkten. Hon framhöll också att det var välstädat och snyggt på avdelningarna, i såväl gemensamma utrymmen som bostadsrum.

Vidare upplystes att flera intagna framfört önskemål om fler sysselsättningsaktiviteter, t.ex. studier. Intagnas synpunkter på litteraturutbudet togs upp. Från Kriminalvårdens sida uppgavs att bibliotekstjänster borde kunna tilläggsupphandlas och att man gärna vill ordna detta.

Gunilla Bergerén nämnde också att vissa intagna framfört att den information om ordningsregler m.m. som häktet lämnat varit bristfällig och att det i stället varit medintagna som berättat hur det fungerar i häktet. I anslutning härtill togs också frågan om informationsblad upp. Renate Östnes uppgav därvid att man i hus 5, som hon är chef för, delar ut Kriminalvårdens broschyr Information till häktade.

Lars Olsson redogjorde kortfattat för sina intryck från mötet han närvarade vid. Han uppgav bl.a. att han uppfattade att det var en bra diskussion, man tog intagna i tur och ordning, inte bara de som var i riskzonen. Man tittade bakåt på daganteckningar och också framåt vad som skulle hända med till exempel domar och beslut. Alla var engagerade i diskussionen, inte bara respektive kontaktman.

Brottsofferslussarbetet (BOS) diskuterades. Jörgen Buhre uppgav att frågan om BOS-verksamhet vid häkten har uppmärksammats i ett annat sammanhang och att den information som erhållits vid besöket i häktet Salberga kommer att vidarebefordras till chefsJO.

Jag har tagit del av protokollet. Jag kommer att utreda frågan om rörelsehindrade intagnas tillgång till rastgårdarna i häktet inom ramen för ett särskilt upplagt ärende. När det gäller frågan om brottsofferslussverksamhet i häkten har jag, med anledning bl.a. av uppgifter som framkom vid ett besök i häktet Uppsala (dnr 83-2012), beslutat att låta utreda den frågan inom ramen för ett särskilt upplagt initiativärende (dnr 2242-2012). Vad som framkommit i det avseendet föranleder därför inte här någon ytterligare åtgärd från min sida. Vad som i övrigt har framkommit föranleder inte heller någon åtgärd från min sida.

Cecilia Nordenfelt